

”Fiolen blev min bästa medicin”

Eva Clementi

Eva Clementi, journalist och författare. E-post:eva.clementi@telia.com

”Ok, vi börjar med Gawell-polskan”, säger Olle Moraeus och börjar spela introt av Gawells polska. Jag är på tillfälligt besök i Orsa spelmanslag och stunden därpå befinner jag mig mitt i polskans gungande. Min fiol flyter ihop med femton andra fioler och ett dragspel. Snart har det hänt: alla mina parkinson-symtom är som bortblåsta. När jag reser mig upp kan jag gå utan det minsta problem. Och inte en darrning i händerna. Jag känner mig euforisk, buren av musikens kraft.

På vägen hem tänker jag på det där med fiolspelandet och hur det hela började för nästan 10 år sedan. ”Du har sannolikt parkinsons sjukdom”, sa läkaren efter att ha undersökt mig. Läkarens ord gjorde mig förtvivlad. Några år tidigare hade jag sett hur sjukdomen långsamt bröt ner min åldrande pappa. Till sist kunde han knappt gå och verkade befinna sig i något slags töcken. Själv var jag ju inte ens fyllda 50 och det enda jag märkt var en lätt haltning. Läkaren verkade ha läst mina tankar och sa; ”*Man dör inte av parkinson.*” och skrev ut ett recept på Sinemet.

När jag kom hem började jag fundera över vilka saker jag inte skulle kunna göra i framtiden och insåg snabbt att spela fiol skulle vara omöjligt.

Jag hade då inte spelat fiol sedan tjugoårsåldern och började leta bland mina noter och hittade Vivaldis Årstiderna. Jag hade alltid drömt om att kunna spela alla satserna, men kom aldrig längre än Våren och Hösten. Nu försökte jag mig igenom dessa sater igen, men det gick inget vidare. Jag behövde helt enkelt en lärare. Då kom jag att tänka Nils-Erik Sparf. Ingen kunde spela Årstiderna som han och

en gång i tiden hade jag intervjuat honom om just det verket. Efter en stunds letande bland mina gamla tidningsklipp hittade jag DN-artikeln, som hade rubriken: ”*Med känsla för Årstider*”. Det tog några dagar innan jag tog modet till mig att ringa upp honom, men när jag förklarat situationen och att jag ville lära mig alla satterna innan det var för sent, svarade han; ”*Visst! Jag ska försöka att lära dig Årstiderna!*”

Månaderna gick och jag övade intensivt. Efter några lektioner började det låta riktigt hyfsat. Och märkligt nog brukade min haltning försvinna helt efter våra lektioner. När jag berättade detta för läkaren skrev han ut ett nytt recept. Där stod: ”Vivaldis Våren” och under dosering; ”30 minuter per dag”.

Snart hittade jag några spelkompisar på hemmaplan: Djurö spelmän. Jag hade aldrig spelat folkmusik tidigare, men ville spela ihop med andra. Då hände samma sak: symtomen försvann mitt under en låt. Vi började kalla det ”Djuröeffekten.

Jag blev nyfiken på vad musiken gjorde med min hjärna och sökte därför upp vetenskapsmannen Töres

Theorell. Jag hade läst hans bok *Noter om musik och hälsa*. Eftersom han spelar fiol, åkte han ut till oss på Djurö och kunde då själv bevittna ”fiolmiraklet”. Theorell föreslog då en forskningsstudie på Karolinska Institutet. I forskarteamet ingicks också Fredrik Ullén, och neurologen Per Svenningsson. Vid två tillfällen åkte jag dit och spelade ihop med Töres. De andra forskarna gjorde motoriska tester före och efter spelandet, bland annat fick jag gå fram och tillbaka i en korridor. Allt filmades. Eftersom allt måste vara vetenskapligt gjort, gjordes även blindtest, efter en pratstund med Töres. Forskarna ville veta om det var själva spelandet eller den sociala samvaron som gjorde att symtomen försvann.

Själv upplevde jag inte alls samma flow-känsla som ihop med Djurö spelmän, men trots detta kunde forskarna se en markant förbättring. Resultatet från våra tester förvandlades sedan till diagram (se figur, s 169), där min gångstatus förvandlats till röda, gula och blå staplar. Det gick alltså att bevisa att fiolspelet hade effekt på hjärnas signalsubstanser, Fast själv hade jag ju redan bevisen sedan länge.

Och jag är långt ifrån den enda som upptäckt detta. Musikmedicinering har ju funnits i årtusenden, det visar bland annat egyptiska papyrusrullar.

Egentligen vet jag ju inte om det är musiken i sig som gör mig tillfälligt frisk eller om den bara hjälper medicinerna på traven. Men för mig spelar det mindre roll. Så tänker jag där jag sitter i ringen och spelar på hembygdsgården i Orsa. Och när jag berättar för de andra i spelmanslaget

att jag lider av parkinson, men att jag just då känner mig helt frisk, svarar en dalmas i sjuttiofemårsaldern: ”*Jaha, nu förstår jag varför ingen av oss i spelmanslaget har fått parkinson*”. Som om det vore den självklaraste sak i världen. Sedan fortsätter vi med nästa polska.

Musiken, en urgammal medicin

Antikens filosofer, till exempel Aristoteles och Platon, utvecklade tanken om musikens samband med hälsan. Man talade om ”sfärernas musik”, ett tillstånd då kroppen och själen befann sig i samklang. Filosofem Pythagoras föreslog regelbundna musikrutiner för den som ville hålla sig frisk. Under medeltiden ingick musikundervisning i läkarutbildningar och ända in på 1800-talet kunde depression behandlas med opera. Det var först under 1900-talet det självklara sambandet mellan musik och läkekonst bröts: tabletter ersatte Vivaldi, Bach och Mozart. Även om det finns en del musikerapi i olika former, har musiken inte kunnat hävda sig gentemot de stora läkemedelsföretagen med sina enorma vinstintressen. Något som knappast gynnat sjuka eller handikappade. Men musiken har inga biverkningar och kan doseras fritt. Och en sak är säker: varje hjärna förtjänar en bra låt!